

УДК 351:796.011.1:615.825

Рибчич Іван Євстахійович,
лікар зі спортивної медицини
Львівського обласного лікарсько-фізкультурного диспансеру,
аспірант ХарPI НАДУ,
м. Львів

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

Проаналізовано законодавство у сфері регулювання державними інституціями фізкультурно-спортивної діяльності та пропагування масового спорту. Досліджено соціальну цінність спорту як дієвий стимулюючий вплив на поширення фізичної культури серед населення. Окреслено нормативно-правову базу з організації виконання державної політики в даній галузі публічною владою в Україні. З'ясовано необхідність удосконалення правового регулювання фізкультурно-спортивного напрямку діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Ключові слова: законодавство, фізична культура, нормативно-правові акти, спорт, суспільство, правове регулювання, публічна влада.

Постановка проблеми. Законодавче регулювання фізкультурно-спортивного сектора може слугувати одним із засобів модернізації державного управління в даній галузі. В Україні вже давно назріла потреба в якісному врегулюванні діяльності спортсменів, про що свідчить існуюча практика, зокрема, рівень спортивної майстерності українських спортсменів є доволі високим, але реалізується він в інших країнах, оскільки в нашій державі гідних умов для цього не створено. Окрім того, слід наголосити і на такому важливому чиннику, що підтверджує актуальність обраної теми – це наявність у практиці спортсменів суттєвого порушення закріплених за ними конституційних прав на здоров'я, честь та гідність, безпеку, що, до речі, є найвищими соціальними цінностями держави. Особливий характер і умови праці спортсменів обумовили специфіку її правового регулювання. Вітчизняне законодавство повинно забезпечити дійсне дотримання прав і реальний захист інтересів спортсменів. З урахуванням того, що загальне законодавство про фізичну культуру і спорт в Україні знаходиться на стадії формування, виконати зазначене завдання буде простіше, ніж міняти застарілі норми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз законодавства у цій сфері можна визначити як міжгалузевий за природою нормативно-правовий комплекс норм, призначений для регулювання специфічної сфери суспільних відносин, що виникають у процесі організації та здійснення спортивної і фізкультурної діяльності, а також щодо реалізації в цій сфері політики органами публічної влади України. Окремі аспекти даної проблематики вивчають у своїх працях О. Заярний та С. Васильєв. Також слід погодитися з думкою Д. Задихайла, за якою інтеграція нормативного матеріалу призначена забезпечити системний, потенційно синергетичний характер правового регулювання, визначаючи параметри макрорівневого масштабу суспільних процесів. Такій інтеграції, систематизації норм права має кореспондувати відповідний макрооб'єкт у системі суспільно-владних відносин.

Особливої актуалізації детальний аналіз нормативного матеріалу набуває за умови наявної суспільно-політичної гостроти щодо відповідного комплексу суспільних відносин, що створює необхідність формування самостійної та виразної політики держави у цій сфері. Вітчизняні нормативні документи у сфері фізичної культури і спорту характеризуються консерватизмом і не відображають реального функціонування відповідного сектору. Зазначені питання залишаються поки що недостатньо розкритими, незважаючи на їх актуальність. Отже, незважаючи на доробки багатьох науковців, тематику стану правового регулювання нормами законодавства спортивної діяльності вивчено недостатньо, що потребує додаткового аналізу та конструктивних практичних рекомендацій.

Мета статті Полягає в окресленні правових аспектів сфери фізичної культури і спорту в Україні та шляхів їх вдосконалення й регулювання.

Для цього потрібно вирішити низку завдань, а саме:

1. Проаналізувати законодавство у сфері регулювання державою фізкультурно-спортивної діяльності та пропагування масового спорту.
2. Дослідити соціальну цінність спорту як дієвий стимулюючий вплив на поширення фізичної культури серед населення.

3. Окреслити нормативно-правову базу з організації виконання державної політики в даній галузі публічною владою в Україні.

4. З'ясувати необхідність удосконалення правового регулювання фізкультурно-спортивної сфери в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» (далі – Закон), як і все вітчизняне законодавство у даній сфері, містить недоліки загального концептуального осмислення проблеми спортивної діяльності в нашій країні. Закон визначає, що до суб'єктів сфери фізичної культури і спорту відносяться фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту. Суб'єктами сфери фізичної культури і спорту є: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади [3].

Незважаючи на сталий розвиток ринкової системи господарювання, фінансова політика держави у галузі фізичної культури і спорту не сприяє її динамічному розвитку. Закон фактично є єдиним джерелом законодавчого регулювання фізкультурно-спортивних відносин в Україні за умови, що всі інші нормативно-правові акти повинні бути з ним змістовно узгодженими [7]. Слід зазначити, що прийнятий він був у 1994 р., але протягом усього часу постійно вдосконалювався. Усі інші відносини в цій сфері логічно можуть бути врегульованими за допомогою прийняття указів Президента, постанов Кабінету Міністрів України та ін.

Важливим правовим джерелом впливу на фізкультурно-спортивні відносини є Державна програма розвитку фізичної культури і спорту від 15 листопада 2006 р. № 1594. За своїм призначенням вона є алгоритмом реалізації державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Предметом регулювання окремих з них є, зокрема, правила прийому до спортивних клубів та федерацій, регламенти спортивних змагань, правила трансферу гравців, антидопінгове законодавство, законодавство про спортивні третейські суди

тощо [1]. Особливість таких норм полягає у встановленні спеціальних вимог до спортивних клубів, професійних спортсменів тощо.

У свою чергу, реалізація такої політики вимагає активізації керуючого впливу держави щодо відповідного об'єкту управління. Отже, вона може бути визначена як систематизація нормативно-правового масиву, що спрямована на забезпечення повноти та ефективності реалізації політики держави у визначеній сфері суспільних відносин шляхом необхідної для цього його функціональної структурованості, формування спільних цілей і такого, що відповідає їм, комплексу правових засобів.

Спираючись на юридичні підстави виникнення спортивних правовідносин, суб'єктний склад цих відносин, спосіб взаємодії між ними, можна припустити, що і метод правового регулювання спортивного права має комплексний характер [4]. Цей характер, у свою чергу, визначається складним комплексом приватних і публічних інтересів, що досить сильно пов'язані і зумовлюють одне одного у сфері спорту.

Таке розуміння методу правового регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту забезпечує можливість об'єднання різного за природою нормативного матеріалу в єдиній системі, включаючи владні приписи органів держави щодо організації і проведення спортивних заходів і в той же час встановлення сфери договірних відносин там, де такі правові засади підлягають застосуванню. Ключова діюча особа сфери фізичної культури і спорту – спортивна організація в контексті цивільно-правового регулювання як юридична особа; ці організації, громадські або господарські можуть у свою чергу об'єднуватись у спортивні федерації.

Разом із тим, послуги у сфері спорту і фізичної культури можуть набувати комерційного характеру, бути об'єктом підприємницької діяльності, а отже, передбачати створення суб'єктів спортивної і фізкультурної діяльності у формі господарських організацій в різних організаційно-правових формах, що можуть створюватись у формі підприємств, заснованих на різних формах власності, на унітарних або корпоративних засадах [6].

Таким чином, основними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту мають стати спортивні клуби, що можуть бути за своєю організаційно-правовою формою підприємствами або громадськими організаціями щодо здійснення ними комерційної діяльності, комерціалізації спортивних послуг. Слід зазначити, що значна частина відносин у сфері спорту і фізичної культури уособлює суцільну прогалину в національному законодавстві.

У той же час здійснення спортивної і фізкультурної діяльності отримало досить глибоку диференціацію відповідно до її умов, видів послуг, суб'єктного складу тощо. Діяльність у сфері фізичної культури і спорту включає організацію та проведення спортивних заходів, що проводяться організаціями, що мають чи не мають власні спортивні об'єкти.

Діяльність держави в галузі фізичної культури і спорту у сфері суспільних відносин містить значний компонент публічних інтересів: здоров'я нації, трудова спроможність, здатність виконувати функції, що вимагають особливих фізичних можливостей людини, резистентність населення щодо окремих хвороб, забезпечення відповідних умов проведення масових спортивних заходів тощо [5]. Відповідно до Закону держава регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики у цій сфері, органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Однак аж ніяк не всі без винятку правові норми є юридичними гарантіями прав і свобод громадян, а лише ті із них, що містять визначені умови і засоби, за допомогою яких досягається безперешкодне користування правами й виконання обов'язків, захист прав і свобод та відновлення у випадку їхнього порушення; охоплюється вся сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що спрямовані на реалізацію прав і свобод громадян, на усунення можливих причин і перешкод їх неповного або неналежного здійснення і захист

прав від порушень, що є, на жаль, численними в наші дні [9]. Хоча ці фактори дуже різноманітні, але стосовно процесу реалізації прав і свобод спортсмена, вони виступають як умови, засоби, способи, прийоми та методи правильного його здійснення.

Також, це закріплені в законодавстві умови і засоби, що забезпечують суб'єктам трудових та похідних від них правовідносин реальні можливості для безперешкодного здійснення та захисту їх суб'єктивних прав і належного виконання ними обов'язків. Таким чином, абсолютна більшість гарантій у вигляді умов повинна забезпечувати сприятливі обставини, в атмосфері яких громадянин може ефективно користуватися своїми правами й свободами, виконувати покладені на нього обов'язки. Комплексність і повнота їх дотримання є неодмінною вимогою, якою повинні керуватися у своїй діяльності всі структури суспільства й держави, адже вона є основною.

Важливим є забезпечення неухильного виконання приписів законодавства, створення умов для найбільш повного здійснення наданих демократичних прав і свобод працівникам. Це необхідно для того, щоб виключити або, принаймні, звести до мінімуму випадки порушення законів, прав людини та забезпечення фактичного здійснення та всебічну охорону прав та свобод всіх і кожного зокрема.

З метою відзначення спортсменів, досягнення яких сприяють утвердженню міжнародного авторитету України, заохочення до успішних виступів на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу і Європи та міжнародних спортивних змаганнях, підвищення їх соціального захисту в Україні встановлено заохочення у формі винагород спортсменам України – чемпіонам, призерам спортивних змагань з олімпійських видів спорту міжнародного рівня та їх тренерам [2]. Крім того, тренерам та іншим фахівцям у сфері фізичної культури і спорту держава забезпечує: створення належних умов для праці, відпочинку, медичного обслуговування; підвищення кваліфікації один раз на п'ять років; правовий та соціальний захист.

Спорт поділяється концептуально на три види: масовий, спорт вищих

досягнень, професійний. Масовий спорт є частиною спорту, що спрямована на фізичне виховання та фізичний розвиток громадян шляхом проведення організованих та (або) самостійних занять, а також участі у фізкультурних заходах та масових спортивних заходах.

Спорт вищих досягнень – це частина спорту, спрямована на досягнення спортсменами високих спортивних результатів на офіційних всеросійських спортивних змаганнях та офіційних міжнародних спортивних змаганнях. Професійний спорт – це частина спорту, спрямована на організацію та проведення спортивних змагань, за участь в яких та підготовку до яких в якості своєї основної діяльності спортсмени отримують винагороду від організаторів таких змагань.

Так, масовий спорт відрізняється від спорту вищих досягнень рівнем проведення змагань та суб'єктами, які приймають участь в таких змаганнях. Професійний спорт відрізняється від двох попередніх тим, що за участь в змаганнях та підготовку до них спортсмен отримує винагороду та (або) заробітну плату [8]. Очевидно, що професійним спортом може охоплюватися спорт вищих досягнень; разом із тим, він може включати й інші види спорту, залежно від особливостей виду спорту.

Професійний спорт уособлює один з різновидів спорту та володіє особливими ознаками, що дозволяє розглядати його в якості самостійного виду трудової діяльності, який зумовлює основу правової характеристики праці професійного спортсмена. Володіючи характерними ознаками спорту в цілому, професійний спорт має низку спеціальних ознак, і, в першу чергу, відрізняється тим, що уособлює для професійного спортсмена основний вид діяльності, заняття яким здійснюється на відплатних засадах, тобто приносить професійному спортсмену відповідний дохід.

В Україні спорт розглядається як діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовці шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спортсмен

розкривається чинним законодавством як фізична особа, яка систематично займається певним видом спорту та бере участь у спортивних змаганнях. Чинним законодавством встановлено, що спортсмен набуває статусу спортсмена-професіонала з моменту укладення контракту з відповідними суб'єктами сфери фізичної культури і спорту про участь у змаганнях серед спортсменів-професіоналів.

Законодавче регулювання фізкультурно-спортивних відносин може слугувати одним із засобів модернізації фізкультурно-спортивного законодавства. Його можна визначити як міжгалузевий за природою нормативно-правовий комплекс норм, призначений регулюванню специфічної сфери суспільних відносин, що виникають у процесі організації та здійснення спортивної і фізкультурної діяльності, а також щодо реалізації в цій сфері політики органами публічної влади України. Спираючись на юридичні підстави виникнення спортивних правовідносин, суб'єктний склад цих відносин, спосіб взаємодії між ними, можна припустити, що і метод правового регулювання спортивного права має комплексний характер.

Формулювання висновків і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Назріла нагальна необхідність ґрунтовного удосконалення нормативно-правового регулювання спортивної діяльності з позицій права задля виявлення особливостей державного управління в даній галузі та формулювання пропозицій щодо його вдосконалення. Забезпечення безпеки та захист здоров'я і життя потребує будь-яка людина, що займається фізичною культурою і спортом, а не тільки спортсмен спорту вищих досягнень; саме до цього і має прагнути соціальна держава та законодавець в нашій державі. Фізична культура і спорт – це галузь, перед якою стоїть низка завдань, основними з яких є постійне підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, сприяння економічному і соціальному прогресу суспільства, а також утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві.

Спорт є органічною частиною фізичної культури, особливою сферою виявлення та уніфікованого порівняння досягнень людей у певних видах фізичних вправ, технічного, інтелектуального та іншої підготовки шляхом змагальної діяльності та вимагає чіткої регламентації. Соціальна цінність спорту визначається його дієвим стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення. Тому держава повинна розвивати та всебічно приділяти значну увагу правовому регулюванню фізичної культури і спорту серед населення.

Список використаних джерел:

1. Дутчак М. В. Класифікація професій у сфері фізичної культури і спорту в Україні: стан та перспективи / М. В. Дутчак // Спортивна наука України. – 2010. – № 2. – С. 25–41.
2. Задохайло Д. В. Економічна система як органічний об'єкт законодавчого забезпечення / Д. В. Задохайло // Вісн. акад. прав. наук України. – 2012. – № 4. – С. 214.
3. Заярний О. Суб'єкти спортивних правовідносин / О. Заярний // Юрид. вісн. України. – 2011. – № 52. – С. 110.
4. Офіційний веб-сайт Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми з розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 рр. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>
5. Приходько І. І. Стратегічний менеджмент розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні / І. І. Приходько, В. І. Мудрик, О. В. Горбенко, Г. М. Пуятіна, І. Г. Хомко, С. О. Левадня, Н. В. Пугачова // Слобожанський науково-спортивний вісник : [наук.-теор. журн.]. – Х. : ХДАФК, 2010. – № 3. – С. 134–138.
6. Про громадські об'єднання : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. – 2013. – № 1. – С. 1.
7. Про фізичну культуру і спорт : Закон України // Відом. Верхов. Ради України. — 2008. – № 3808-ХІІ. – С. 38.
8. Починкин А. В. Экономика физической культуры и спорта : [монография] / А. В. Починкин, С. Г. Сейранов. – М. : Советский спорт, 2011. – 328 с.
9. Пуятіна Г. М. Маркетингова діяльність некомерційних організацій (на прикладі дитячо-юнацьких спортивних шкіл) : [навч. посіб. для студентів ВНЗ фізкультурно-спортивного профілю] / Г. М. Пуятіна, Н. В. Серета. – Х. : ХДАФК, 2013. – 102 с.

Rybchych I. Ye. Legal aspects of public administration sphere of physical culture and sport in Ukraine.

Analysis of legislation on state regulation of sports activities and promoting mass sport. Studied social value of sport as an effective stimulant effect on the distribution of physical culture among the population. Out lines the regulatory frame work of the implementation of the state policy in this area of public authorities in Ukraine. It is shown the need to improve the legal regulation of sports activities in the sphere of state and local governments.

Key words: law, physical training, regulations, sports, society, regulation and open.

Рибчич И. Е. Правовые аспекты государственного управления отраслью физической культуры и спорта в Украине.

Проанализировано законодательство в сфере регулирования государством физкультурно-спортивной деятельности и пропаганды массового спорта. Исследовано

социальную ценность спорта как стимулирующее влияние на распространение физической культуры среди населения. Определено нормативно-правовую базу по организации внедрения государственной политики в данной сфере публичной властью в Украине. Выяснено необходимость совершенствования правового регулирования физкультурно-спортивной сферы в деятельности органов государственной власти и местного самоуправления.

Ключевые слова: законодательство, физическая культура, нормативно-правовые акты, спорт, общество, правовое регулирование, публичная власть.